

Список використаних джерел:

1. Конституція України / Закони України // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник [Текст] / О. Д. Василик. - К.: НІОС, 2003. – 416 с.
3. Гройсман В. У 2016 році посилення місцевих бюджетів стане , ще більш відчутним / В.Гройсман // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/1322>.
4. Демчак Р. Бюджетна децентралізація є основним чинником економічної безпеки держави / Р. Демчак // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://solydarnist.org/?p=15037>.
5. Зубко Г. Децентралізація - єдиний спосіб для України бути успішною /Г. Зубко // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248693249&cat_id=244.
6. Ігнатов В.Г. Рудой В.В Місцеве самоврядування : підручник [Текст] /В.Г. Ігнатов , В.В. Рудой . - Фенікс, 2003. – 384с.
7. Кириленко О. П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика) [Текст] / О. П. Кириленко. – К.: НІОС, 2000.- 384 с.
8. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України [Текст] : навчальний посібник / В. І. Кравченко ; Міністерство фінансів України. – К. : Знання, 1999. – 487 с
9. Сунцова О. О. Місцеві фінанси : навч. посіб. [Текст] / О. О. Сунцова. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.

Рецензент – д.е.н., професор Плаксієнко В.Я.

УДК: 338.45.014.1

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Аранчій Д.С., к.е.н., доцент

Полтавська державна аграрна академія

Визначено особливості та соціально-економічну сутність категорії конкурентоспроможності суб'єктів господарювання агросфери. Виявлено основні чинники її формування та підвищення і здійснено їх класифікацію. Обґрунтовано основні принципи врахування, аналізу та оцінки. Наголошено на перевагах методу факторного аналізу серед їх сукупності.

***Ключові слова:** суб'єкти господарювання, агросфера, чинники, конкурентоспроможність, принципи, оцінка, факторний аналіз, управління.*

Постановка проблеми. Підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності діяльності аграрних підприємств є найголовнішою проблемою економічної науки. Вона структурується на значну кількість наукових проблем та завдань нижчих порядків, які відповідають специфіці певних галузей, товарних напрямів спеціалізації, функціональних та секторальних особливостей ведення діяльності. Сучасний стан та існуюча конкурентна структура вітчизняного ринку сільськогосподарської продукції суттєво звужують можливості аграрних підприємств до підвищення конкурентоспроможності своєї продукції та, відповідно, рівня економічної ефективності діяльності, що, в свою чергу, уповільнює темпи їх розвитку та гальмує набуття

відтворювальними процесами розширеного характеру [6, с. 12]. При цьому домінування економічних інтересів торговельних посередників, непропорційність концентрації та ефективності функціонування капіталу, розміщеного в сферах виробництва та обігу, наближення конкурентної ситуації на цільових ринках збуту продукції аграрних підприємств до стану олігопсонії призводять до фактичного унеможливлення суттєвого впливу заходів з підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств, крім спрямованих на зрушення в її ціновій складовій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні основи дослідження конкурентоспроможності підприємств та шляхи її підвищення є предметом уваги багатьох вчених-економістів В.Г. Андрійчука, В.І. Аранчій, О.Д. Гудзинського, С.І. Дем'яненка, О.Ю. Єрмакова, В.В. Зіновчука, С.М. Кваші, П.М. Макаренка, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т. Саблука, В.В. Юрчишина, та інших.

Постановка завдання. Метою статті є визначення особливостей та соціально-економічної сутності категорії конкурентоспроможності суб'єктів господарювання агросфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах ринкової економіки стійке положення будь-якого аграрного підприємства на ринку продовольчої продукції визначається рівнем його конкурентоспроможності, тобто здатності виробляти та збувати продукцію, яка за ціновими і неціновими характеристиками більш приваблива для споживачів, ніж продукція конкурентів. Конкурентоспроможність характеризує можливість і динаміку пристосування підприємств до умов ринкової конкуренції [3, с. 24]. Поняття конкурентоспроможності підприємств агросфери дуже багатогранне і важливе. Воно безпосередньо пов'язане з реальною побудовою систем управління діяльністю суб'єктів господарювання, галузей, окремих товаровиробників або видів продукції, аграрної економіки держави в цілому та поєднує поведінку економічних агентів в конкурентному середовищі.

Проблема конкурентоспроможності є визначальною в промисловому та аграрному розвитку країн світу. Вона має глобальний характер, тому що з однієї сторони, визначає багато аспектів економічної і соціальної політики країн, а з іншої – стосується інтересів всіх їхніх громадян, що виступають у ролі споживачів. Процес формування конкурентоспроможних господарських структур ринкового типу, здатних з максимальною ефективністю використовувати землю та забезпечувати стабільну продовольчу безпеку держави, посідає важливе місце в аграрній політиці [8, с. 345]. Значення конкурентоспроможності підприємств аграрної сфери в мовах сучасної економіки незмінно зростає, набуває більшої необхідності насичення ринку сільськогосподарськими продуктами вітчизняного виробництва, покращення їх якості, розширення асортименту та визначає спроможність країни реалізовувати свою продукцію як усередині, так і поза країною.

Конкурентоспроможність аграрних підприємств є узагальнюючим показником їх конкурентних переваг, потенціальних можливостей та сукупних властивостей, що дозволяють оперативно реагувати та пристосовуватися до

змін зовнішнього середовища функціонування. Вона характеризує здатність підприємств витримувати силу конкуренції у конкурентній боротьбі з іншими суб'єктами господарювання. Рівень конкурентоспроможності аграрних підприємств у кожний конкретний момент часу визначається впливом низки чинників, різних за природою, характером і ступенем дії.

На основі аналізу й систематизації різних наукових підходів чинники конкурентоспроможності аграрних підприємств класифікуються за різними ознаками: середовищем функціонування; впливом на них конкурентів; ступенем залежності від ємності та структури продовольчих ринків; часом дії; ефективністю управлінських рішень; спрямованістю та інтенсивністю дії; рівнем взаємозумовленості; якістю й собівартості продукції [2, с. 12]. З метою систематизації для потреб аналізу та управління вищеперераховані чинники доцільно класифікувати за напрямками формування інформаційної бази, за способом відображення кінцевих результатів, за способом оцінки, за можливістю розроблення управлінських рішень.

Конкурентоспроможність аграрних підприємств визначається такими параметрами як: здатність підприємства ефективно функціонувати на внутрішньому та зовнішньому ринках; спроможність продукції даного підприємства конкурувати на ринку з аналогічною продукцією; отримання підприємством конкурентних переваг на основі продукції відповідної якості; ефективне використання технологій, ресурсів, методів управління, навичок і знань персоналу, компонентів маркетингової діяльності, які відображаються в якості та конкурентоспроможності продукції, прибутковості підприємства.

Важливою умовою забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств є ефективне використання ресурсів, кваліфікацій персоналу, досягнень сучасного менеджменту, інноваційних, фінансових та інформаційних можливостей підприємства, що у сукупності являють собою його потенціал, який, у свою чергу, також повинен бути конкурентоспроможним [1, с. 17]. Теоретичні та методологічні питання щодо формування конкурентоспроможного потенціалу підприємств, його структури, організації, розробки методів діагностики, вибору напрямів розвитку поки ще не отримали свого остаточного вирішення.

Конкурентоспроможність аграрних підприємств – це не тільки можливість ефективного використання стратегічного потенціалу, а також їх здатність швидко реагувати на зміни потреб споживачів, на нововведення конкурентів, чого можна досягти лише шляхом створення механізмів тактичного та стратегічного управління конкурентоспроможністю. Конкурентоспроможність суб'єктів господарювання можна також охарактеризувати як їх потенційну якість, яка включає:

1. Здатність підприємства отримувати реальну оцінку очікувань цільової групи споживачів, а також просліджувати тенденції споживчої поведінки. Іншими словами, підприємство має бути спроможне своєчасно, об'єктивно і точно оцінювати споживчий попит як в даний час, так і прогнозувати його динаміку на майбутнє. Така оцінка можлива лише на базі наукової моделі цільової

споживчої групи, що враховує її економічні, соціально-культурні і психологічні чинники, розробленої методами сучасної соціології і маркетингу.

2. Здатність організувати виробництво, результати якого відповідатимуть очікуванням цільової групи споживачів як найбільш корисного товару по відношенню ціна – якість.

3. Здатність проводити ефективну поточну маркетингову політику.

4. Здатність знаходити і створювати умови для зниження витрат на забезпечення факторами виробництва капіталом, робочою силою, сировиною і матеріалами, енергією на одиницю продукції, що продається.

5. Здібність до створення і утримання технологічного виробництва над іншими членами галузевого співтовариства, що вимагає своєчасного оновлення технологій що використовуються. Це може відноситися до виробництва, збуту, управління.

6. Здатність планувати, організувати і проводити ефективну стратегію в сферах виробництва і маркетингу на основі інновацій.

7. Створення і розвиток високого кадрового потенціалу як на виконавчому, так і на управлінському рівнях. Якість виконавчого персоналу виявляється в його здатності ефективно використовувати виробничі технології, що існують на підприємстві, і готовності до освоєння перспективніших технологій. Якість підготовки фахівців виявляється в їх здатності ставити і вирішувати функціональні завдання, пов'язуючи їх із стратегічними цілями підприємства, які здатні забезпечити йому ключові компетенції в технічних, технологічних, дизайнерських і інших областях для посилення ринкових позицій підприємства. Якість управлінського персоналу виявляється в його здатності виявляти і ефективно використовувати ринкові можливості для захисту і розвитку конкурентних позицій підприємства на галузевих ринках в тактичному і стратегічному планах.

Реалізація перерахованих якостей в тривалому тимчасовому інтервалі створює підприємству реальні переваги над конкурентами у вигляді зростання його ринкової вартості, зміцнення його торговельних марок, нарощування додаткової стійкості по відношенню до несприятливих впливів зовнішнього середовища, включаючи атаки конкурентів.

Основними шляхами підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств визначені, насамперед, наступні [4, с. 21]: вдосконалення проектування, використання найсучасніших техніки і технології, вхідний контроль якості сировини і матеріалів, поліпшення стандартизації; виконання основних вимог збутової логістики; інтеграційні, кооперативні зв'язки та технологічні інновації.

Базовими принципами оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства [5, с. 128] є:

- комплексності – результати дослідження конкурентоспроможності підприємства повинні об'єднувати і оцінку ефективності процесу його адаптації до змінних умов функціонування, і ступінь реалізації стратегічного потенціалу, і конкурентні позиції підприємства відносно одного або декількох конкурентів, що розглядаються як база порівняння;

- причинно-наслідкового зв'язку – основою для оцінки рівня конкурентоспроможності і розробки відповідних рекомендацій можуть виступати лише результати системного аналізу впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства з урахуванням міжфакторних взаємозв'язків та обумовленого ними синергетичного ефекту;

- об'єктивності – результати дослідження та оцінки конкурентоспроможності підприємства повинні базуватися на повній та достовірній інформації про зовнішні та внутрішні умови його функціонування і відображати реальні конкурентні позиції суб'єкта господарювання;

- динамічності – основним завданням дослідження конкурентоспроможності є не статична оцінка фактичних конкурентних позицій підприємства на конкретний момент часу, а прогнозування їх змін та розробка на цій основі ефективних управлінських рішень;

- безперервності – процес дослідження та оцінки конкурентоспроможності та змін її рівня має носити безперервний характер (шляхом створення системи моніторингу ринку, чинників конкурентоспроможності, конкурентних позицій підприємства), оскільки дискретні оцінки не завжди дають можливість своєчасно зафіксувати стрибкоподібні зміни чинників конкурентоспроможності, оцінити можливі тенденції динаміки конкурентних позицій підприємства та своєчасно прийняти та реалізувати відповідні управлінські рішення;

- оптимальності – у відповідності з цим принципом об'єктом дослідження є не лише сам рівень конкурентоспроможності, але і ступінь ефективності його досягнення, тому конче необхідною є комплексна оцінка шляхів досягнення певних конкурентних позицій з урахуванням як прямих витрат, пов'язаних з реалізацією заходів по регулюванню конкретного чинника, так і потенційних витрат на розвиток та підтримку конкурентної переваги в майбутньому.

Висновки. Конкурентоспроможність аграрних підприємств є складним і багатоплановим поняттям, яке необхідно розглядати як функцію впливів технологічних, економічних, екологічних, соціальних, маркетингових, управлінських чинників. Конкурентоспроможність має екзо- та ендогенне походження і являє собою категорію, яка стосується лише діючих учасників аграрного ринку. Для детального її аналізу та оцінки повинен використовуватися цілий комплекс показників. У різних наукових джерелах пропонується безліч визначень конкурентоспроможності суб'єктів господарювання агро-сфери та методів її оцінки. На нашу думку, особливо результативним з них є факторний аналіз, який дозволяє враховувати всі чинники її стану та змін, їх синергетичні ефекти.

Список використаних джерел:

1. Андрійчук В.Г. Теоретичні аспекти окремих елементів промислової складової зовнішньоекономічної політики України / В.Г. Андрійчук // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – №3-4 (56-57), 2011. – С. 13-20.

2. Арестенко В.В. Методи і моделі оцінювання конкурентоспроможності підприємств АПК / В.В. Арестенко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №10 (88). – С. 10-15.

3. Бурлака О.П. Чинники формування конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств / О.П. Бурлака, О.А. Бурлака // Технологический аудит и резервы производства. – 2012. – № 2 (4). – С. 23-26.

4. Ємельянова І.Ф. Класифікація факторів конкурентоспроможності аграрних підприємств / І.Ф. Ємельянова // Схід. – 2010. – №2. – С. 20-23.

5. Кулешова Г.М. Конкуренція і конкурентоспроможність в агропромисловому виробництві / Г.М.Кулешова // Економіка АПК. – 2008. – №3. – С. 126-132.

6. Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: [монографія] / М.Й. Малік, О.А. Нужна. – К.: Інститут аграрної економіки, 2007. – 270 с.

7. Месель-Веселяк В.Я. Напрями забезпечення конкурентоспроможності аграрного виробництва / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2009. – №10. – С. 7-14.

8. Тарнавська Н.П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика / Н.П. Тарнавська; Тернопільський економічний ун-т. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 570 с.

Рецензент – д.е.н., професор Мармуль Л. О.

УДК 336.233.2

**СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ
У ВИРШЕННІ ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ**
*Безкровний О.В., к.е.н., доцент; Лихоній В.І., ст. викладач; Анісімова Д.І.
Полтавська державна аграрна академія*

В науковій статті здійснено аналіз сучасного стану функціонування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття крізь призму ситуації із існуючим рівнем зайнятості в Україні. Запропоновано ряд превентивних заходів для зменшення безробіття в країні.

Ключові слова: соціальне страхування, безробіття, зайнятість, рівень безробіття, державна політика сприяння зайнятості,

Постановка проблеми. Соціальне страхування – важлива складова соціального захисту населення. Саме в умовах трансформації економічних підвалин суспільства соціальне страхування забезпечує певну матеріальну допомогу, а також генерує правові та економічні умови для стимулювання ефективної праці. У цьому періоді створюється нова система грошових стосунків, необхідність якої об'єктивно впливає із функцій демократичної держави з соціально орієнтованою економікою ринкового типу.

В системі державного соціального страхування одне з провідних місць займає соціальне страхування населення на випадок безробіття. За останні роки в Україні досягнуті суттєві позитивні зрушення у цій сфері, але формування нової системи захисту працюючих, заснованої на загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні, знаходиться лише на стадії становлення. Так, потребують вирішення питання, пов'язані із зміцненням фінансової основи функціонування Фонду соціального страхування на випадок безробіття, підвищенням рівня страхових виплат, покращенням якості послуг, що надаються системою соціального страхування на випадок безробіття, забезпечен-